

Пінчук Владислав Вікторович,
ад'юнкт відділу докторантури та
ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЮРИСТА

Професійна діяльність юриста – це не просто знання нормативно-правових актів і способів їх тлумачення та застосування, а також уміле застосування навичок мовленнєвої культури, яка потребує не лише спеціальних знань, необхідних для виконання певних обов'язків у правовій сфері, а й його фахова діяльність, яка має яскраво виражений соціальний характер, регламентований законом. Водночас, ця активність є творчою, адже юрист знаходиться в постійному пошуку істини, де немає місця стандартам і шаблонам. З огляду на зазначене, особливої актуальності набувають його професійні якості, пов'язані зі спрямованістю особистості, розумінням нею значущості обраної професії. Вагомими є моральні чесноти працівника юридичної галузі. Почуття обов'язку, справедливість, об'єктивність, неупередженість є ядром його професійно-правової культури, яка формується та виявляється в умовах здійснення комунікативної діяльності. Найважливішим засобом спілкування юристів є мова. Якість її засвоєння та доречне використання суттєво впливають на ефективність професійно-правової діяльності [1].

Культура мовлення юриста – це дотримання загальноприйнятих норм усної й писемної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, доречне використання лексики.

Питання мовної культури були об'єктом наукової уваги в лінгвістиці, їх розглядали відомі мовознавці, зокрема, як І. Огієнко, О. Потебня, В. Виноградов. Пізніше фахівці в галузі державного управління й мовознавства – Н. Бабич, В. Князєв, І. Плотницька, П. Редін, С. Шумовицька – наголошували на необхідності визначення оптимальної мовленнєвої поведінки в певній ситуації, звертали увагу на важливість культури мовлення в професійно-кваліфікаційній характеристиці фахівців будь-якого профілю.

Висока культура мовлення означає володіння багатством мови, досягнення такої усної і писемної форми спілкування, яка б найповніше, найточніше передавала зміст думки.

Основою мовленнєвої культури юриста є грамотність, тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм

у використанні лексичних, фонетичних, морфологічних, синтаксичних і стилістичних засобів мови. Варто зауважити, що мова юриста залежно від ситуації повинна бути або максимально лаконічною, або максимально промовистою.

Культура мовлення оцінюється точністю і ясністю, виразністю та майстерністю оратора у використанні варіантів висловлювання. З огляду на це основними комунікативними ознаками культури мовлення юриста виступають правильність, змістовність, достатність, точність, ясність, стислість, логічність, чистота, доречність, виразність.

Характерні ознаки культури мовлення:

1) правильність, тобто відповідність прийнятим орфоепічним, орфографічним, граматичним, лексичним нормам. Еталоном правильності слугують норми, правила вимови, наголошення, словозміни, слововживання, орфографічні правила у писемному мовленні тощо. Завдяки цьому реалізується інформаційна функція мови, здійснюється цілеспрямований вплив на свідомість людини;

2) різноманітність: володіння мовним багатством; постійне удосконалення і збагачення мовлення;

3) виразність забезпечується оригінальністю у висловлюванні думок з метою ефективного впливу на партнера з комунікації;

4) ясність, тобто доступність мовлення для розуміння тих, хто слухає, забезпечує адекватне розуміння сказаного, не вимагаючи від співрозмовника особливих зусиль при сприйнятті. Ясності мовлення сприяють чітка дикція, логічне і фонетичне наголошування, правильне інтонування, розмірений та уповільнений темп, спокійний і ввічливий тон;

5) чистота, тобто бездоганність усіх елементів мовлення, уникнення недоречних, невластивих українській мові іншомовних запозичень. Забезпечується вона системою установок, мовною грамотністю;

6) стислість (раціональний вибір мовних засобів для вираження головної думки, тези). Ця ознака формує уміння говорити по суті;

7) доцільність, тобто відповідність мовлення меті, умовам спілкування, стану того, хто висловлюється.

Отже, мовлення має бути не тільки правильним, а й лексично багатим, синтаксично різноманітним. Для цього необхідно дотримуватися норм літературної мови, користуватися словниками, вдумливо читати політичну, юридичну, наукову

літературу, звертаючи при цьому увагу на вживання та значення правової термінології, побудову речень. Потрібно активно розвивати своє мовлення: вчитися усно і письмово викладати свої думки, виправляти себе, правильно будувати сказане, шукати найкращі й найдоцільніші варіанти висловлювання.

Низька культура мовлення характеризується порушенням правил слововживання, граматики, вимови та наголошення, написання. Наприклад, помилково вживають вислови *добро пожалувати* замість *ласкаво просимо*, *підписка газет* – *передплата газет*, *дякувати його* – *дякувати йому*; неправильно наголошують слова: *р'облю, пишу, підємо* замість *роблю' пишу', підемо*. Ознакою низької культури мовлення є оглушення дзвінких приголосних у кінці слів і складів, м'яка вимова шиплячих, коли вимовляють *чьому, шчьо* замість *чому, що*.

До порушення норм слововживання може призвести змішування близьких за формою і сферою вживання, проте різних за творенням і змістом слів (паронімів: *дільниця* – *ділянка*; *громадський* – *громадянський*), уживання в певній мовній ситуації слів чи словосполучень іншого функціонального стилю, нерозуміння буквального значення рідковживаних чи застарілих слів, неправильне вживання запозичень, порушення норм словотвору тощо [2].

Отже, для юриста основою діяльності є не тільки знання правових норм та їх застосування, а й вміле та доцільне вживання юридичної лексики, поєднане з літературною мовою. Основою мовленнєвої культури юриста є грамотність, тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм у використанні лексичних, фонетичних, морфологічних, синтаксичних і стилістичних засобів мови. Варто зауважити, що мова юриста залежно від ситуації повинна бути або максимально лаконічною, або максимально промовистою.

Список використаних джерел

1. Барановська Л. В., Циганій С. О. Культура мови як складова культури професійно-правового спілкування працівників юридичної галузі». *Вісник Національного авіаційного університету*. 2015. № 6. (Серія «Педагогіка, Психологія». URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/10182>.

2. Тимкова В. А. Формування культури мовлення менеджера у фаховій підготовці. *Наукові записки Вінницького національного аграрного університету*. 2013. Вип. 2. С. 183–189. (Серія «Соціально-гуманітарні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/naukzv_2013_2_22.